

Хто має вирішувати, що є геноцидом?

Уряди, а не суди, повинні оцінювати ризик геноциду і використовувати всі доступні засоби для його запобігання або припинення

15 квітня деякі з провідних світових юристів і міжпартійних британських парламентарів надіслали відкритого листа до прем'єр-міністра Великої Британії Ріші Сунака і міністра закордонних справ Девіда Кемерона із закликом підтримати законопроект про визначення геноциду, який наразі обговорюється в Палаті лордів. Цей законопроект, внесений одним із нас (Елтоном) наприкінці 2022 року, спрямований на створення незалежного та неупередженого механізму для запобігання масовим злочинам і забезпечення дотримання Сполученим Королівством своїх зобов'язань за Конвенцією про геноцид 1948 року.

У грудні 2023 року міжнародна спільнота відзначила 75-річчя Конвенції. Але масові звірства, включно зі злочинами проти людяності та геноцидом, залишаються помітною і, схоже, постійною рисою нашого світу.

У період з 2000 до 2020 року щонайменше 37 країн пережили масові звірства або були в небезпечній близькості від них. Наслідки таких злочинів виходять за рамки безпосереднього збитку, заподіяного їхнім жертвам. Вони також ведуть до масового переміщення людей, загрожують міжнародному миру і безпеці та сприяють зростанню авторитаризму, що підвищує ризик майбутніх злочинів.

Незважаючи на ці ризики, Велика Британія та інші великі країни вже давно дотримуються хибної політики делегування відповідальності за виявлення злочинів проти людяності міжнародним судам і трибуналам замість вжиття прямих заходів. Однак міжнародне право, особливо зобов'язання запобігати геноциду, вимагає, щоб саме уряди, а не суди, регулярно оцінювали ризик геноциду і використовували «всі розумно доступні засоби» для його запобігання або припинення.

Міжнародні суди можуть оцінювати протиправні дії тільки після їхнього вчинення, політичне, економічне і правове втручання світового співтовариства необхідне задовго до того, як буде заподіяно будь-яку шкоду

З огляду на те, що міжнародні суди можуть оцінювати протиправні дії тільки після їхнього вчинення, політичне, економічне і правове втручання світової спільноти необхідне задовго до того, як буде заподіяно будь-якої шкоди. Отже, уряди мають взяти на себе провідну роль.

На жаль, уряди часто намагаються ухилитися від своїх міжнародних зобов'язань, відмовляючись класифікувати масові звірства як «геноцид». Стверджуючи, що такі рішення мають ухвалюватися міжнародними судами, вони відмовляються взаємодіяти з трибуналами, які могли б допомогти запобігти, зупинити або покарати за подібні злочини. Ба більше, уряди часто підтримують повноцінні й нормальні відносини з країнами, обвинуваченими у скоєнні цих злочинів.

Законопроект про визначення геноциду покликаний усунути цю проблемну ситуацію. Відповідно до пропонованого закону, якщо міністр закордонних справ Великої Британії не визнає факт геноциду або значний ризик його вчинення, призначений парламентський комітет зможе провести власне розслідування. Якщо міністр закордонних справ погодиться з висновками комітету, він зможе вжити відповідних заходів.

І навпаки, якщо міністр закордонних справ відхилить висновки комітету, то суд Сполученого Королівства матиме право винести попереднє рішення про існування або потенційний ризик геноциду. Якщо суд підтвердить наявність або ризик геноциду, міністр повинен буде викласти розумні кроки, які уряд має намір зробити, і вказати механізми передання справ, як-от міжнародні суди, які він планує використовувати. Таким чином, загроза втручання парламенту змусить уряд діяти.

Цей законопроект також спрямований на створення практичної основи для виконання Великою Британією своїх зобов'язань за Конвенцією про геноцид, сприяючи запобіганню таким злочинам і покаранню за них за допомогою конкретних політичних заходів без обмеження зовнішньої політики.

Важливо зазначити, що цей законопроект не пов'язаний з будь-якою конкретною ситуацією або конфліктом. Враховуючи те, що визнання масового злочину геноцидом або злочином проти людяності часто спричиняє політичні та юридичні суперечки, законопроект дозволяє неупередженому, незалежному та аполітичному суду Великої Британії виносити рішення, коли всі інші варіанти вичерпано.

Виносячи попередні рішення, британські суди можуть виступати гарантом від бездіяльності, апатії та безкарності, тим самим підтверджуючи ідею про те, що основні міжнародні злочини заборонені незалежно від того, хто їх скоює. Замість того, щоб запроваджувати нові міжнародні закони, законопроект спрямований на забезпечення дотримання наявних, гарантуючи вжиття значущих заходів навіть у тих випадках, коли уряди на них не реагують.

Хоча можна зробити набагато більше, визнання наявних правових і політичних реалій є першим вирішальним кроком. Без цього законопроекту або аналогічного заходу, політична доцільність, як і раніше, переважатиме, а масові злодіяння, ймовірно, стануть ще більш поширеними.

Ліберальний світовий порядок, заснований на правилах, переживає, мабуть, найнебезпечніший момент після закінчення Другої світової війни, оскільки давно встановлені міжнародні закони дедалі частіше піддаються сумніву і часто порушуються. На цьому тлі Законопроект про визначення геноциду надає уряду Великої Британії історичну можливість привести свою політику у відповідність до зобов'язань і заявлених цінностей Великої Британії, тим самим подаючи приклад іншим урядам.

(c) Project Syndicate 2024

Девід Елтон

Девід Елтон (David Alton) – член Палати лордів, є основним ініціатором і головним захисником законопроекту про визначення геноциду.

Гелена Кеннеді

Гелена Кеннеді (Helena Kennedy) – членкиня Палати лордів,
директорка Інституту прав людини Міжнародної асоціації юристів.

Ааріф Абрахам

Ааріф Абрахам (Aarif Abraham) – баристер із Doughty Street Chambers
у Лондоні, засновник правозахисної НУО Accountability Unit.

